

יחידה 1: ראש השנה פרק א משנה א

ארבעה ראשי שנים

משנה זו עוסקת בארבעה ראשי שנים בתאריכים שונים לאורך השנה. ראשית נלמדת הגדרה רחבה יותר למושג 'ראש השנה', ולאחר מכן בפירוט על כל אחד מראשי השנים. יש במשנה זו מושגים הלכתיים רבים, שחלק גדול מהם אינו מוכר לתלמידים. כל אחד מן המושגים נלמד בחוברת. כדי לעזור לתלמידים להבין ולזכור את המושגים, את יחידה זו מלווה הכנת משחק טריוויה.

משך הוראה מומלץ: 2.5 שיעורים

מטרות:

1. הישג **הבנה ופרשנות**: התלמיד יבין שכוונת המשנה שיש ארבעה ראשי שנים היא הלכתית: תאריכים קובעים ומבדילים בין שנים בנושאים הלכתיים שונים.
2. הישג **הבנה ופרשנות**: התלמיד יבין מהי המשמעות ההלכתית לכך שאחד בניסן הוא ראש השנה, ויראה כיצד הדבר בא לידי ביטוי כבר במשנה שלנו – שראשי השנים נמנים לפי הסדר מניסן.
- התלמיד ידע לאלו נושאים הלכתיים מהווה א' בתשרי (המכונה "ראש השנה") ראש השנה, וכן יבין מה פירוש "ראש השנה לאילן".
- התלמיד יכיר את ראשי השנים הנוספים, ולמה כל אחד מהם מהווה ראש השנה.
3. הישג **מבנה**: התלמיד ילמד לזהות כותרת במשנה, ויזהה את הכותרות שבשלוש המשניות הבאות. בנוסף, התלמיד יארגן את המשנה בטבלה.
4. הישג **תורת חיים**: התלמיד ילמד שיש התחדשות קבועה במשך השנה ולא רק בראש השנה ושגם אנו מצופים להתחדש בנקודות זמן שונות במהלך השנה.

פתיחה

התלמידים מכירים את המושג "ראש השנה"; זהו החג הראשון של השנה, יום הדין. במשנה זו **מובנו של ראש השנה רחב יותר**. כדאי לפתוח את השיעור, עוד לפני קריאת המשנה, בשאלה: מהו ראש השנה? אלו ראשי שנים הם מכירים חוץ מראש השנה שחל בא' בתשרי? (התלמידים צריכים להכיר את 'ראש השנה לאילן', או את א' בניסן).

בהמשך, לאחר קריאה וארגון של המשנה, אפשר לשאול במה שונה המשמעות של ראש השנה במשנה למשמעות שאנחנו רגילים אליה. חשוב לוודא שהתלמידים הבינו והפנימו את הרעיון **שראש השנה הוא תחילתו של מעגל של שנה, של 12 חודשים, ושיש כמה ראשים לנושאים ולעניינים שונים**. גם ראש השנה הידוע, בא' בתשרי, אינו רק מה שאנו מכירים ורגילים אליו.

גוף השיעור

א. מבנה

תהליך לימוד החלוקה למרכיבי הכאמד"ט הוא הדרגתי בחוברת זו. במשנה זו נלמד זיהוי של כותרת במשנה. משימה 1 מבקשת מן התלמידים לזהות כותרת במשנה זו ובמשניות הבאות. מומלץ להיעזר במאפיינים של הכותרת שכתובים במסגרת משמאל לשאלה.

את המבנה של המשנה התלמידים יבינו לפי הטבלה המופיעה בחוברת, ניתן להדפיסה **כאן**, וכן להקרין אותה על הלוח מתוך **המצגת** שמלווה את היחידה.

ב. מושגי תוכן

רוב הלימוד במשנה זו נמצא בהישג זה, מושגי התוכן מחולקים לפי ראשי השנים, אך לפני הכל נדרשת הבנה כללית של המושג ראש השנה. בזה עוסקת משימה 3. כדאי להיעזר באיורים כדי להדגיש שיכולים להיות ראשי שנים שונים, והשנה עבורם נראית שונה. האיורים נמצאים גם הם **במצגת** שמלווה את היחידה.

1. א' בניסן

ראש השנה למלכים:

הסבר מפורט נמצא בחוברת. חשוב שהתלמידים יבינו שלא סופרים שנות מלכות כמו גיל של אדם, מהתאריך שבו התחיל במשך שנים שלמות, אלא באמצעות ראש השנה למלכים.

חשיבות ההבנה של ראש השנה למלכים תתגלה כאשר ילמדו ספר מלכים, שם הם יתקלו בכך פעמים רבות. לדוגמה כאשר כתוב שם שמלך מלך שנתיים, הכוונה היא שמלכותו התפרסה על פני שתי שנים, שהמעבר ביניהם הוא א' ניסן וייתכן שמלך מספר חודשים בלבד.

טעות נפוצה נוספת היא בחישוב הזמן שבין המצור על ירושלים לחורבן המקדש. המצור התחיל בטבת של השנה התשיעית לחזקיהו, והחורבן היה באב של השנה ה-11. בטעות רגילים לומר שהמצור נמשך שנתיים וחצי, אך אין זה כך. לפי המשנה שלנו, ראש השנה למלכים הוא ניסן, ולכן המצור נמשך שנה וחצי בלבד.

משימה 4 היא משימה של יישום העיקרון של ראש השנה למלכים.

ראש השנה לרגלים:

הסבר מפורט נמצא בחוברת. במשימה 5 התלמידים רואים **יישומים שונים, אפילו בתוך המשנה, לעיקרון הזה של א' בניסן ראש השנה לרגלים.**

כיוון שכמעט כל התאריכים המופיעים בתנ"ך כתובים לפי העיקרון הזה, משימה 6 עוסקת **בהבנת תאריכים שכתובים באופן זה.**

כסיכום למושגי התוכן שנלמדו בראש השנה הראשון, התלמידים מתבקשים להכין כרטיסי טריוויה על המושגים ראש השנה למלכים, ראש השנה לרגלים. כאן תוכלו להדפיס **דף כרטיסי טריוויה.**

2. ראש השנה למעשר בהמה

מעשר בהמה היא מצווה שאינה מוכרת לתלמידים, אך הם אמורים להכיר את המושג של מעשרות. חשוב שיבינו שמעשר זה מלשון עשר, שמפרישים אחד מכל עשרה. סעיף א' במשימה 7 מפנה חזרה למשנה, למחלוקת בתאריך, ושני הסעיפים האחרים הם יישום של הלכות מעשר בהמה.

העשרה נוספת (למורים) על מעשר בהמה ניתן לקרוא **בדברי הרב אליעזר מלמד**

<http://www.yeshiva.org.il/midrash/2000>

גם כאן התלמידים מתבקשים להכין כרטיס טריוויה.

3. אחד בתשרי

אחד בתשרי הוא ראש השנה שהתלמידים מכירים, ובכלל כשאומרים ראש השנה סתם מתכוונים לאחד בתשרי.

בחוברת התמקדנו במושגים שאינם מוכרים: לנטיעה ולירקות, וראש השנה לשנים לשמיטין וליובלות אינו מוסבר בפני עצמו אלא בא לידי ביטוי בתוך משימה 8.

השיחה של הילדים מדגישה שראש השנה לנטיעה הוא אחד בתשרי ולא טו בשבט כפי שמקובל לחשוב.

משימה 8 דורשת מן התלמידים לעיין בלשון המשנה ובביאורים הכתובים בחוברת כדי לסמן נכון למה אחד בתשרי הוא ראש השנה. משימה זו גם מראה לתלמידים שראש השנה שהם מכירים כולל עניינים נוספים ממה שהכירו.

משימה 9 היא יישום של הבנת ראש השנה לירקות.

4. ראש השנה לאילן

קשה להסביר לתלמידים כיצד משייכים כל פרי לשנה הנכונה. מה שחשוב שיבינו שראש השנה לאילן מבדיל בין פירות של שנים שונות לצורך מעשרות, ושזה לא תלוי בזמן שקטפו אותם, אלא בזמן שבו הם חנטו – השלב שהפרי עצמו מתחיל לגדול.

משימה 10 סעיף א' מפנה למחלוקת במשנה לגבי התאריך, וסעיף ב' לשיוך של הפירות לשנים.

ג. תורת חיים

החלק הזה של הלימוד עוסק בהתחדשות. בייחודיות של ההתחדשות בתחילת שנה, ובחשיבות של התחדשות במהלך השנה. כיוון שהיחידה ארוכה לא הארכנו. ניתן לשאול את התלמידים על תחושות של שיגרה, מה טוב בה ואיזה חלק מצריך התחדשות.

חשוב לי לזכור

לפעמים הסיכום שבחוברת מחייב לעבור על עיקרי כל הדברים, ולפעמים הוא מאפשר בחירה. כאן יש לתלמידים בחירה אלו מושגים לכתוב, ובאיזה ראש השנה חדש לבחור. כדאי בשלב הזה להקדיש זמן קצר למשחק הטריוויה כדי לערוך חזרה על המושגים בצורה פעילה ונחמדה.